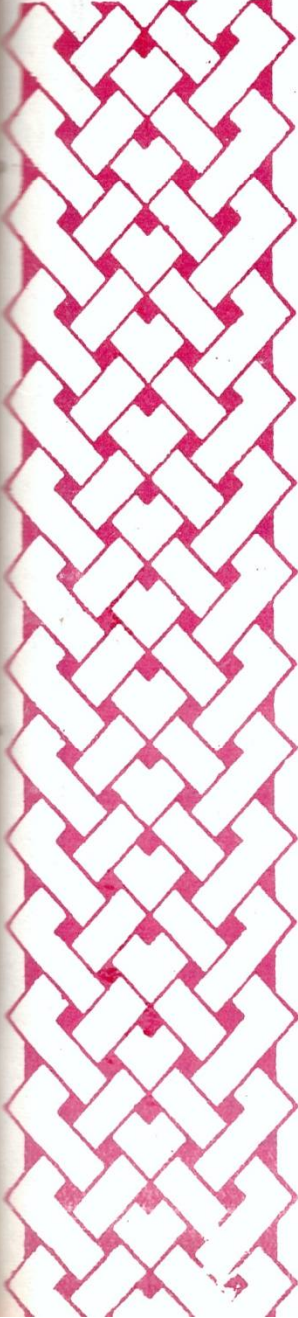

HARRAN

AYLIK

SANAT KÜLTÜR VE FOLKLOR DERGİSİ

28

H A R R A N

Aylık Sanat, Kültür ve Folklor
Dergisi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

S.Ahmet OYMAK

İdare Müdürü

Ahmet KAYA

Ankara Temsilcisi

Mehmet ELÇİ

İstanbul Temsilcisi

Yahya KAPLAMA

NİSAN 1989

*Fiatı: 1.000 TL.(KDV Dahil)

*Yıllık Abone: 10.000 TL.

*Dergimizin adı anılarak
iktibas yapılabilir.

*Gönderilen yazılar yayınlan-
sın, yayınlanmasın iade
edilmez.

*Reklamlar pazarlığa tabidir.

*Yazışma Adresi:

P.K. 44 63100 ŞANLIURFA

*İdare Merkezi:

Hazar Pasajı Kat 2 ŞANLIURFA

*Abone bedelleriniz için:

Halk Bankası Şanlıurfa Şb.

Hesap No: 5190

*Dizgi ve Baskı:

ÖZDAL Basım Yayım Tic.Ltd.Şti

İpekyol Sade Apt.No:47

TLF: 329 34-329 35 ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

TBMM Albümünden

Urfa Ağız Deyimler Sözlüğü

Sanlıurfa'nın Tarihi Carsıları

Urfa Tarihinden Bir Belge

Urfa'lı Hattatlar

Nabi'nin Hayriyyesi Hakkında

Topal Abe

Evkafların Manevi Sahipleri

Cavi Tarlası

Urfa Bilgileri

GAP Sempozyumundan

Tanrıların İnsan İçine

İnisi

T.B.M.M. ALBÜMÜNDEN

IHSAN SAĞLAM

Tufan Necati 1877 Trabzon

Os.M.M. Dö. 3. Mardin. Harbiye. Askerlik ve Jandarma. İdare. Zonguldak Mutasarrıfı. Siverek : I. Erqani : II. 1953'de ölmüştür.

HACI HAYALI

Yaşarzade Şeyh Müslim 1869 Birecik

Rüştiye ve Medrese. Maarif ve İdare. Arapça ve Farsça. Ziraat. Evli, 9 çocuk. Ziraat. Urfa : I. 26.1.1338'de ölmüştür.

MEHMED SIRRI TAYANÇ

Mustafa Ağa 1876 Siverek

Rüştiye, Maliye, İdare ve Adliye. 2 evli, 5 çocuk. Evkaf Memuru. 26.9.1939'da ölmüştür.

ALİ SAİB URSAŞ

Revandizade Emin 1887 Kerkük

Harbiye. Askerlik. Evli, 3 çocuk. Jandarma Tabur Kumandanı. Urfa : I. Kozan : II, III, IV, V, VI. 26.9.1939'da ölmüştür.

ESAD B.

Urfa : I. Uzun süre Meclis'e gelmediğinden 9.10.1336'da istifa etmiş savılmıştır.

URFA AĞZI DEYİMLER SÖZLÜĞÜ-3

Semantik
Adil SARAC

Asil SÖYLER-M.Ali EKREM
Ali KAZZAZ-Emin BEYAZGİR

ELEGİNİ ELE-:İşini bitirmek veya iş yapacak çağı geçirmiş bulunmak anlamında kullanılır.

ELEGİMİ ELEDİM ELEGİMİ DİVARA ASTIM:İşini bitiren veya iş yapacak çağını geçirmiş bulunan yaşlı kimseler tarafından kullanılır.

EL ELDE BAŞ BAŞTA:Bu işten hiç kârımız olmadı anlamında kullanılır.

EGRİ HİTTİLAR İÇİNDE KILAVUZ HİTTİ ARA-:Hilelilerin için de hilesizlerini aramak anlamında kullanılır.

ELİEM ELİYE KELEM ELİYE:Bu işin önü de sonu da elinde,di lediğini yaparsın anlamında kullanılır.

ELENİP ELENİP GEL-:Dolaşıp dolaşıp bir şey elde edemeden dönmek anlamında kullanılır.

EL EYİSİ EV DELİSİ:Başkalarına iyi,yakınlarına kötü davranan kişiler için kullanılır.

ELİ AĞIR:İşini ağır hareketlerle yaparak geç bitiren kişiler için kullanılır.

ELİ AĞIR İŞİ PAK:İşini ağır hareketlerle yaparak geç bitiren kişiler için kullanılır.

ELİ ARTIMLI:Tutumlu ev kadınları için kullanılır.

ELİ BOŞ ÜZİ KARA:Ziyaret ettiği kişiye eli boş giden kişiler için kullanılır.

ELİ ÇEPPİK:Çabuk iş bitiren kişiler için kullanılır.

ELİDOLAP ÇEVİR-:Dalavere yapmak anlamında kullanılır.

ELİFİ GÖRSE MERTEK ZANNEDER:Cahilin tekidir anlamında kullanılır.

ELİ İŞTE GÖZİ OYNAŞTA:Yaptığı işle meşgul,olmayan kişiler için kullanılır.

ELİ KULAĞINDA:Nerdeyse anlamında kullanılır.

ELİME DAĞ BASARAM:Elimi yakarım anlamında kullanılır.

ELİN AĞZI TORBA MIDIR BÜZESEN?:Başkalarının dedikodularını engellemek mümkün değildir anlamında kullanılır.

ELİNİN ALTINDA KEŞİRİ VAR:Mutlaka bizden sakladığı bir şeyler vardır anlamında kullanılır.

ELİNİ YAHA-:Umduğunu bulamayarak vazgeçmek anlamında kullanılır.

ELİNİ YEDDİ KAT YAHA-:Umduğunu bulamayarak bir isten kesinlikle vazgeçmek anlamında kullanılır.

SÖZLERİN ANLAMLARI

- EKİLLAR DAĞILIYKEN DAĞ BAŞINDA MIDİY?:**Sende aklın bir kı-
rıntısı bile yok anlamında kullanılır.
- EKİLLAR DAĞILIYKEN SEN NERDEDİY?:**Sende aklın bir kırıntısı
bile yok anlamında kullanılır.
- EKİL KO:-**Akıl vermek
- EKİLLİ YÜZİNE HESRET KALDIH DELİ KOYACAH YER BULAMIYIH:**
Bu ne sanstır,hiç akıllı biriyle karşılaşmayacak mıyız,
anlamında kullanılır.
- EKİLİ Bİ KERİS YUHARDA:**Havai kişiler için kullanılır.
- EKİLİ GÖZİNDE:**Ancak gördüğüne inanan,gördüğünü anlayan ki-
şiler için kullanılır.
- EKLİMİZE GELEN BAŞIMIZA GELDİ:**Başımıza geleceğini biliyor
duk anlamında kullanılır.
- EKLİNA KO:-**Kafasına koymak,aklına getirmek anlamında kulla-
nılır.
- EKKE TÖKKE:**Döke saça anlamında kullanılır.
- EKİNTİYE GETİR:-**Vol arkadaşını terketmek anlamında kulla-
nılır.
- EKMEĞİ DİZİNDE:**Bağımsızlığını kazanmış kişiler için kulla-
nılır.
- EKMEĞİMDE DUZ YOHMUS-**Yaptığım iyilikler boşa gitti,yaptık-
larım iyilik yerine geçmedi anlamında kullanılır.
- EKMEĞİY SACDA MI YANDI?:**Ne acelen var anlamında kullanılır
- EL ALTILIĞ ET:-**Çömezlik yapmak
- EL BENDEN SEBEB ALLAH'TAN:**Ben tedavi için meshediyorum,an-
cak şifasını Allah verir anlamında kullanılır.
- ELBOŞ OL:-**Oyunda oyun hakkını ilk alan kişiye denmekle be-
raber öncelik sahibi olmak anlamında kullanılır.
- ELCE DEĞİLSEN KOLCA DEĞİLSEN:**Elin var,kolun var,var kendir
yap anlamında kullanılır.
- ELDEN ELE HÜKMEDER:**Sözü kendi çevresinde geçerli olan ki-
şiler için kullanılır.
- ELDEN GELEN DÜĞİN BAYRAM:**Başkalarının acılarından bize ne
anlamında kullanılır.
- ELE BALABAN YAĞANDA BİZE ÇALAĞAN YAĞAR:**Şanssızlığı ifade
etmek için kullanılır.
- ELEDİM ELEDİM KEPEGİNE KATTIM:**Tüm uğraşlarıma rağmen bir
şey elde edemedim anlamında kullanılır.

ŞANLIURFA'NIN TARİHİ ÇARŞILARI

Cihat KÜRKÇÜOĞLU

Çarşı sözcüğünün kökeni; Farsça, çihar:dört, suk:sokak sözcüklerinin birleşimidir. Türkçe'de dört taraflı pazar yeri, iki yanında bir çok dükkânlar bulunan sokak anlamlarını verir.

Yazılı kaynaklarda geçen Urfa çarşıları şunlardır:

Tüccar Pazarı, Uncu Pazarı, Bit Pazarı, İplikçi Pazarı, Sakıp Efendi'nin yaptırdığı Terziler Çarşısı ve Kassarlar Çarşısı... Bu çarşıların varlığı vakfiyelerdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Evliya Celebi, Seyahatname'sinde Urfa çarşılarından, "...Çarşısı dört yüz dükkândır. Her türlü değerli esya bulurur. Saraçhanesi İbrahim Halil Irmağı kıyısındadır. Onun için Bağdat serdâbı gibi soğuk su ile sulanmış anayolun iki tarafı mamur ve güzel, mevsiminde türlü çiçeklerle süslü olup geçenlerin içini açar. Oralarda bütün bilgi sahiplerinin toplandığı, dinlendiği yerler vardır" cümleleriyle söz etmektedir.

Bugün mevcut olan çarşılar ise şunlardır:

Sanlıurfa'da bugün bulunan çarşılar, işhanları eski ticaret merkezi olan Gümrük Hanı civarında yoğunluk göstermektedir. Kazzâz Pazarı (Bedesten), Sipahi Pazarı, Koltukçu Pazarı, Pamukçu Pazarı, Oturakçı Pazarı, Kınacı Pazarı, Eski Kuyumcu Pazarı (bugün kısmen yıkılmış durumdadır.), Nacar Pazarı, İsoççu Pazarı, Demirci Pazarı, Bıçakçı Pazarı, Kazancı Pazarı, Çulcu Pazarı, Çadırcı Pazarı, Saraç Pazarı, Attar Pazarı, Tenekeci Pazarı, Kürkçü Pazarı, Eskiçi Pazarı, Keçeci Pazarı, Kokacı Pazarı, Kasap Pazarı, Boyahane Çarşısı, Kavafhane Çarşısı, Hanönü Çarşısı, Hüseyniye Çarşıları Gümrük Hanı civarında yer alan ve bugün de tarihi özelliklerini koruyan önemli alışveriş merkezlerimizdir.

SİPAHİ PAZARI

Gümrük Hanı'nın batısına bitişik olarak yapılmış, kuzey güney istikametinde beşik tonozla örtülü, uzun ve kapalı bir çarşıdır. Tonozun üzerinde belirli aralıklarla aydınlatma pencereleri bırakılmıştır. Yerden yarım metre yükseklikte karşılıklı dükkânların yer aldığı Sipahi Pazarı, güney-

de Boyahane Çarşısı'na,Kuzeyde İsoçu Pazarı'na açılır.Çarşının üçüncü bir kapısı da güneydoğu tarafından Bedesten'e açılmaktadır.Bedesten'e açılan bu kapının bir dükkânın bozularak gerçekleştirildiği 1154(1741) tarihli Rızvan Ahmet Paşa vakfiyesinden anlaşılmaktadır.Bu vakfiyede Sipahi Pazarı'ndan ve söz konusu kapının açılışından ,"...İplikçi Pazarı deyu tamir olunup hala Sipahi Çarşısı olan otuzdört adet dükkânlardan bir dükkân Bezzazistan tarafına kapu fet holunup..." cümleleriyle söz edilmektedir.

Sipahi Pazarı bugün;kürk ve keçe gibi el sanatları ile Halı,kilim gibi ürünlerin satıldığı,mezat edildiği bir yer olarak kullanılmakta ve eski tarihi özelliğini muhafaza etmektedir.

KINACI PAZARI

Mencek Hanı batısında yer alan ve kuzey güney istikametine uzanan bu çarşının kuzey kesimi beşik tonozla örtülü,güney kesiminin ise üzeri açık bir durumdadır.Çarşının iki yanında sıralanmış küçük boyuttaki dükkânların üzeri beşik tonozludur.Kınacı Pazarı,bugün kuyumcu esnafı tarafından kullanılmaktadır.

PAMUKÇU PAZARI

Kınacı pazarının batısına paralel olarak uzanan ,beşik tonozla örtülü kapalı bir çarşıdır.Sağlı sollu sıralar halinde uzanan küçük dükkânlarının üzeri beşik tonozlarla örtülü olan bu çarşı,halen kuyumcu ve elbiseci esnafı tarafından kullanılmaktadır.

BOYAHANE ÇARŞISI

Pamukçu Pazarı'nın batısına paralel olarak uzanan üzeri açık bir çarşıdır.Esas Boyahane Çarşısı'nın bunun altıda bir yer altı çarşısı olduğu,ortasından Halil'ür-Rahman suyunun aktığı,çok rutubetli olması dolayısıyla kırk yıl kadar önce girişinin kapatılarak iptal edildiği söylenmektedir.

Bugün elbiseciler tarafından kullanılmakta olan Boyahane Çarşısı'nın adına 1153(1740) tarihli Rızvan Ahmet Paşa Vakfiyesi'nde rastlanmış olması yapının o tarihlerde mevcut olduğunu göstermektedir.

HÜSEYİNİYE ÇARŞILARI

Cadırcı Pazarı ile Kazancı Pazarı arasında,kuzey güney istikametinde birbirine paralel olarak uzanan 15'er çapraz tonozla örtülü iki kapalı çarşıdır.Her iki çarşının birleştiği yerdeki dükkânlar sırt sırta bir durum gösterirler.Çarşının sağlı sollu uzanan dükkânlarının üzerinde,her iki tonoz arasında karşılıklı olarak aydınlatma pencereleri sıralanmıştır.

İki çarşıdan doğu tarafta olanının kuzeydeki kemerinin kilit taşında ortada,"Maşallahü Teala",sağında,"Suk açıldı ayet-i kerime" solunda,"Nasrün minallahı ve fethün kariyb" ayeti ve 1305 (1887) tarihi yazılıdır.

Sanlıurfa esrafından Hartavizade Dr.Burhan vural Bey'den edindiğimiz bilgilere göre bu çarşılar,kendisinin dedesinin dedesi olan ve Dabbakhane Camii'ndeki türbede yatan Hafız Muhammed Selim Efendi'nin (1785-1860) iki oğlundan biri olan Hüseyin Paşa tarafından 1887 yılında yaptırılmıştır.Hüseyin Paşa'nın mezarı Sanlıurfa'nın Ağviran Köyü'nde kendi adına yaptırdığı camidedir.Hüseyin Paşa'nın kardeşi Mazhar efendi ise Osmanlı Anadolu Kazaskeri idi.

İnşa edildiği yıllarda halı,kilim ve benzeri yaygıların satıldığı yer olarak kullanılan Hüseyiniye Çarşıları bugün bakırcı esnafı tarafından kullanılmaktadır.

Çarşıların kuzey cephesinin doğu kesiminde Hüseyiniye Mescidi adıyla anılan küçük bir mescit bulunur.Bundan kırk yıl önce sine kadar çarşıların üst kısmında bir kahvehane nin bulunduğu söylenmektedir.

TANRILARIN İNSAN İÇİNE İNİŞİ

Günesin doğduğu yerde
sesimizin yüksek çıktığı
ulu bir kartal gibi göklerden
ışık getirip yol bulurduk
kardeşlik saygınlık adına
tüm mavi gök halkına
çünkü mavi gök halkı
siluetinden çıkan insan onuruyla
büyüdü.ama sular
yanlış yönlerden akınca
düşünce denizinde boyutlar
hayal ile gerçek arası görünmeyeni
ama var olanı fark edemedi
çünkü boştu avuçlar

Geçti sonra çağlar üzerinden
tarih denen tamahkâr tüccarı
azgın atlar üstünde
ve insan silueti
ve bilim adına ne varsa
tanrılaştı.unutuldu kutsal yönler
yani ken'an kudüs edessa
oldu olalı anlayamadı kimse
ne sodom gomore halkı
ne napolyon savaşçıları waterlooda

çünkü waterloo
günesin doğduğu yerden uzak,ilişkili
waterloonun yenik kahramanları
yani ucuz tanrılar üreten işçiler
bütün vakitlerimizi tutukladılar
işte bu yüzden
çok tanrılarımız oldu
yanlış yönlerle kayan adımlarımızda
ihanet ihtiras ihtişam
damarlarımıza sokulurdu
korku aşk yakarış ölüm
unuttuk ağızlarımızın kalabalığında

Seyit A.KAYA

URFA TARİHİNDEN BİR BELGE-4

Müslüm AKALIN

Huzur-ı Ali-yi Hazret-i Vilâyetpenâhilerine
İzzetli Efendim Hazretleri

1)Urfa'da Fransızlar ile musahama başladığı gibi Tilfin dır ve Samsat Kapısı'ndan Halil'ür-Rahman'a kadar 25 nokta konıldı.Noktalara devam edilmeyip akim kaldığı gibi Ali Saib Bey in mevcut tezkeresi üzerine inzibat memurluğu acizlerine ait olup maiyetimdeki çetelerim ile ben mahdum köleleriniz beraberim de olup kar yerlerde bir zir'a olduğu halde gece sabaha kadar noktaların tahkimine çalışıp ve gündüzleri de ahaliden harbe iştirak etmeleri de herkesin mekadirine göre mücazat ve tatyibi hatırla levh'ül hamd şerefim dairesinde noktaları muhafaza ey ledim.

2)Toplarımız gelip endaht ettiği gün acizleri ve beş mahdum köleleri ve umum çetelerimin ilerlerinde olduğum halde Hacı Bekir Camii'nden hanebehane evleri deldirip Şişko ve Osman Nedim'in hanelerindeki Fransızlar'a top gülleleri altından hücum edip mahdum-ı aciz-i Abdülhamit göğsünden fena bir halde mecruh ve çetelerimden bir zat-ı muhterem sülale-i tahireden Hacı Halil'i de şehit verdim.

3)Güya Birecik'ten alınan malumata nazaran Sajous'ya imdat olmak üzere büyük bir kuvvetin Urfa'ya hareketi sayiası olduğu gibi bütün memleke hicret edecek ve birkaç hane hicret etmiş haberini aldığım gibi vatanımızı düşman elinde terk edip kaçacağınız diyerek hemen çetelerimi alıp sabaha kadar memleket ve etrafı çevirip ferd-i vahit kimseyi dışarı bırakmayıp ale'ssabah Mutasarrıf Ali Rıza Bey icraat-ı acizime memnun ve mükâfat olmak üzere Kuva-yı Milliye Binbaşılığı acizlerine verildi.

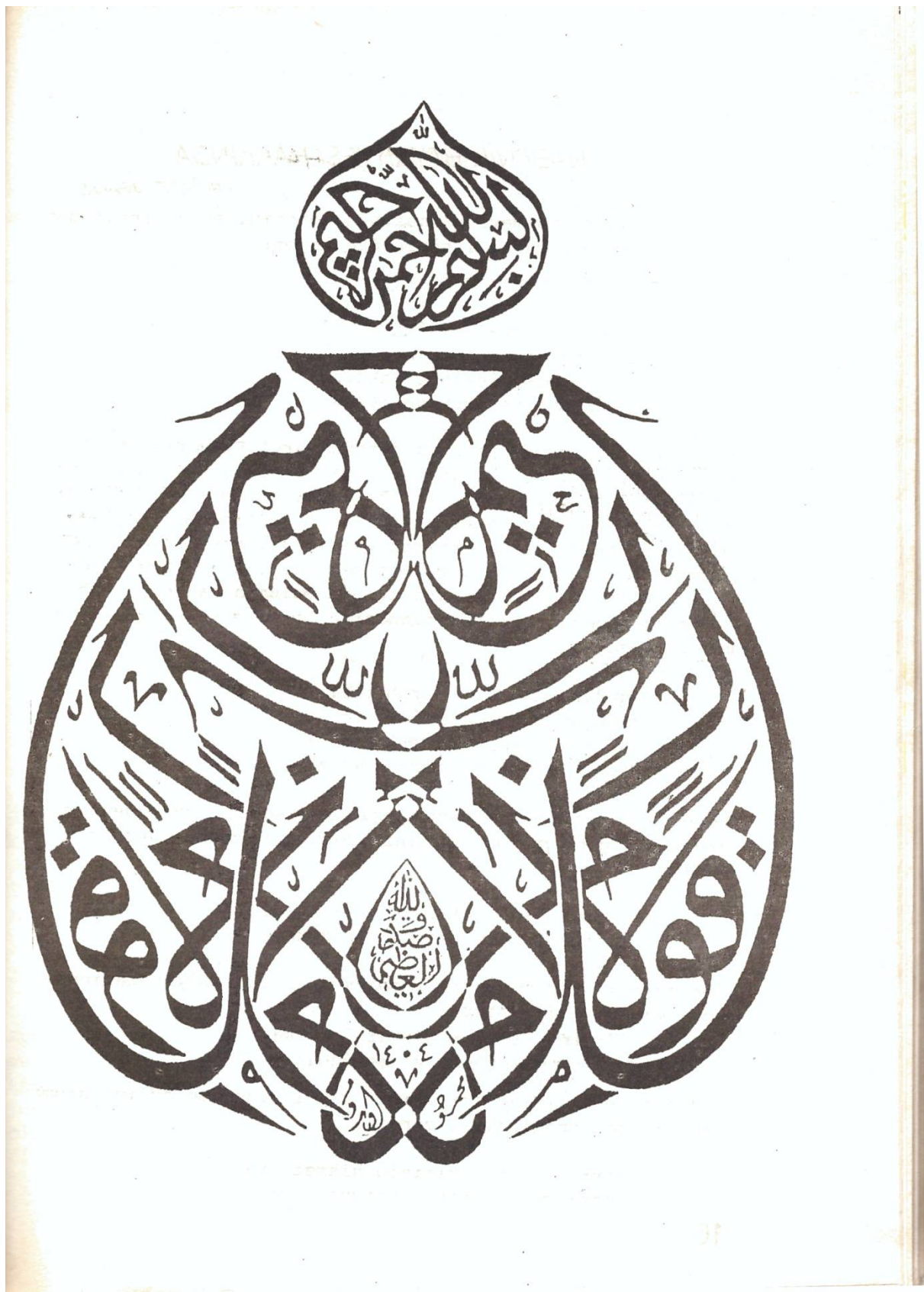
4)Sajous'nun Urfa'dan hareketinde maiyetimdeki kuvvetimle Telfutur Tepesi'nde gece saat 7 raddelerinde bekliyordum.Hareketlerinde hemen kuvvetlerimi mahdumâar ile takiplerine gönderip bendeleri de umum noktalara haberdar edip acizleri de takibe çıkıp Şebeke nam mevkiye aşayir tarafından onları çevirip avn-i ay niyat-ı bari ile mahvlerine sebebiyet verildi.Şebeke Muharebesi'nde çetelerimden yeğenim Mehmet Emin A'ne ile iki nefer şehit verdim.

5)Fransızlar Sajous'nun intikamını almak üzere Suruç'tan büyük bir kuvvetin hareket-i şayiisi olduğu gibi sekiz saat zarfında çetelerimle ve gerekse yakın havalideki ahaliden 200'den fazla piyade ve süvariyle Suruç'a mütevecih vusulünden 4 saat zarfında oradaki top ve kuvvetimize bilistarak Harapnaz İstasyonundaki Fransız siyah neferlerin 6 Mayıs 1336 çarşamba günü Norman kuvvetine karşı giderek Birdirej nam mevkiinde vuku bulan harpte fedakârlıklar gösterip elde edildi.

6)Bu hususta daha ehemmiyetli hizmetlerim sebkât eylemiştir.Ve harp müddetince de çetelerime ilbas ve iâse alınmayıp ancak vatan ve diyanet ve hamiyet namına fedakârâne hizmetten sonra vermiş olduğum ianelerin ilmühaberleri yedd-i acizide mevcuttur. Şu hizmetlerime karşı takdir olunmadım.Lutfen acizlerini arkadaş ve ahaliye karşı mahzun ve mahviyetten vikaye-i acizanemle emsallerim misillü bir madalyanın taltifini istirham eylerim efendim. Ol babda ferman.8 Eylül 1341

Urfa'nın Eyyübiye Mahallesi'nden
Meclis-i Umumi azasından
Şeyho-yı Ramazan

NABİ'NİN HAYRİYESİ HAKKINDA

MAHMUT KARAKAŞ

Nabi,nasihatnameyi yazmasının nedenini anlattıktan sonra İslam'ın beş şartını şöyle özetliyor:

İSLAMIN ŞARTLARININ ÖZETİ:

Ey sehi serv-i hıyâbân şuhûd
Nev hiramında bustân-ı vücûd
Alemin meş'alesinden akdem
Budur insana ehem ve elzem

Ey servi bulvarında yetisen düzgün servi,Ey varlık bostanında yeni yeni salınarak nazlı nazlı dolaşan sevgili,bil ki bütün insanlığın en önce uğraştığı ve herşeyden ehemmiyetli olan ,insana en gerekli olan İslam'ın şartlarıdır. Onun için tedbirli davranarak ,din evini tamir etmen gerekmektedir.Allah,İslam'ın beş şartını bir hikmete uygun olarak vermiştir.Bu binanın içinde bulunan rahat ve huzur dadır.Bu binanın dışında olanlarsa bela ve ateşe ayak basmış olurlar.

Bu bina içre olan rahattır
Taşrası pa-zede-i âfettir
Bu bina dahilidir bağı-ı Naim
Harici nahiye-i nar-ı cahiym

Bu binanın içi Cennet bahçeleridir,dışarısı ise Cehennem atesidir.Onun için bu şartları terk etme,çünkü farzdır bunlar:

Farzdır etme sakın fevt-i salat
İktidarın var ise Hacc ü zekât

İbadetlerin yerine getirilmesi mü'min için Allah katından verilmiş bir hil'attır.

Mü'mine hil'at-ı dindir kat kat
Vacibat ve sünen ve mendûbat

Bunların her birinin bir sırrı vardır.İnsanın aklına sığmayan bir çok özellikleri vardır:

Sırrı var her birinin hikmeti var
Hasra gelmez nice hasıyyeti var

İşte ibadetler,bizi yaratanın emri olduğu için ,bizim bilmediğimiz nice sırlar taşıdığı için yapmak zorundayız.Bunları terketmek doğru değildir.Yoksa Allah bu amellere muhtaç değildir.Yaptığın herşey sana geri dönecektir.Onun için sen İslam'ın beş şartını yerine getirenlerden ol:

Sahib-i hamse ol ey pâk meniş
Bilesin hams-i mübârek ne imiş

Bütün bunları söyleyen Nabi İslam'ın beş şartını oğlu Muhammed Ebül Hayr'a anlatmaya başlıyor.

İSLAMDA EN ÖNCE LAZIM OLANIN AÇIKLANMASI

Ey edebiyle taze çimenliği aydınlatan ve ey gönle ve göze ferahlık veren oğul,Önce şahadet etmelisin ki ehl-i şahadetten olmalısın.Nabi oğluna kalbini yalnız Allah'a iman manı yalnızlık sırrına ayırmasını şöyle tavsiye ediyor:

Kalbin et halvet-i sırr-ı tahkik
Şem'-i pür-nûr-ı yakın ve tasdik

Ancak imanın kurtuluşu bu şekilde Allah'a iman etmekle mümkündür:

Bu şehadettir emân-ı millet
Ziver-i cebhe-i bâb-ı Cennet

İnsanın şehadet etmesiyle cehaletin zulmeti ve imanın aydınlığı birbirinden ayrılır.Şehadet etmekle ancak insan diğer dini vecibeleri yerine getirmeye yeterli hale gelir.Yine insan ancak şehadet etmek suretiyle Allah'ın rızasını kazanabilme imkânına ulaşabilir:

Bu şehadettir o miftah-i Hüdâ
Ki bununla açılır bâb-ı rızâ

Evet şehadet etmekle artık insan iyiyi ve kötüyü,cehaleti ve bilgiyi,karanlığı ve aydınlığı birbirinden ayırma imkânını bulabilir.Çünkü dünyada ve ahirette insanın kurtuluşu ancak Allah'a iman etmekle ve Allah'ın emrine uymakla olduğunu anlatmaya çalışır.Bu,Nabi'nin ahlakçı ve terbiyecisi yönünü de bir nebze olsun aydınlatıcıdır.

TOPAL ABE

ANLATAN: Tenekeci Mahmut
DERLEYEN: Mustafa GÖRGÜN

Topal Abe, arasada -Buğday Pazarı'nda- kilecilik ederdi. Eskiden buğdayı timinle ölçerlerdi. Bu işi yapan kisilere de kileci derlerdi. Boş zamanlarında Osman Ağa'nın odasına gider, orada merhum Tamburi Cemil Bey'in taksim plaklarını dinlerdi. Başlardı kendisi çalmaya. Bu meyanda kendisi de tam Cemil Bey gibi çalmaya başladı. Usule de aklı baskardı. Bu yüzden sanatkarlar arasında da ayrı bir yeri vardı.

Dicle Talebe Yurdu'nun gecesi var, beni çağırdılar, Bu arada İstanbul Radyosu'nda program sırasında İstanbul Devlet Konservatuvarı icra heyeti başkanı Eyyubi Ali Rıza Şengül... O icra heyetindeki Dürri Turan dedi ki: "Biz, 1932-33 senelerinde Urfa'ya geldik. Rauf Yekta Bey'le beraberdik. O zaman Halepli Bahçesi'nde her gün saz takımları gelir, icra-yı sanat ederlerdi. Yine bir gün herkes gelmişti ama bir türlü başlamıyorlar. Baktık Topal Abe'yi bekliyorlar. Neyse uzaktan merkeple biri geldi. Tamburu da yanında. Aksak Timur gibi yürüyordu. Ne zaman ki mızrabı vurdu, aynen Tamburi Cemil Bey..."

Çok içki içerdi. İçki yüzünden her gece eve geç giderdi. Bütün çevresi onun bu halinden bıkmış. Yine bir gece hava çok soğuk, kar yağmış, eve gelmiş kapı mı açılmış neymiş, içeri qirmiş. Fakat hayatta düşmüş. Ailesi de uykuda kalmış. Sabahtan bakmışlar ki Abe sabahın soğukunda kuruyup kalmış

EVKAFLARIN MANEVİ SAHIPLERİ

MUSTAFA BİLKAN

Cennet mekân cedlerimiz Talas Savaşı'ndan sonra İslam ordularıyla tanışıp esas hareketlerinde fikri olarak var olan tek tanrıcılığı kabul ve tasvip ettikleri günden, cihan hakimiyetine sahip oldukları güne kadar hep, "Veren el, alan elden üstündür." düsturuyla yaşamışlardır.

Bu temel gaye ile Semerkant'tan Buhara'ya, Bağdat'tan Anadolu'ya, Mısır'dan Rumeli'ye, Arabistan'dan Balkan ülkelere kadar gittikleri her beldeye imar, irfan, adalet, şefkat abideleri dikmişlerdir. Bugün Asya'da, Avrupa'da, Afrika'da bir samanyolu gibi Türk izi taşıyan bu abidelerin eşiğinde mutlaka bunların ebediliğini sağlayacak vakıf müesseseleri ne rastlarsınız.

Bu abideler ve hayratlar mana itibarıyla tüm dünyanın ortak harsı mesabesindedir. Öyleki bunlar varlıklarını manevi sahipleri vasıtasıyla koruyacak güce sahip oldukları kanaatini de uyandırmıştır. Bir örnekle bunu ispatlamak istiyorum:

Büyük seyyahımız Evliya Çelebi bir hatırasını şöyle nakleder: "Ben 1056 tarihinde (17 Şubat 1646-5 Şubat 1647) seyahatim sırasında Urfa şehrine geldiğim zaman Trabzonlu Ketenci Ömer Paşa oğlu Baki Paşa bu şehirde hakimdi. Sarayında misafir olup gece gündüz kendisiyle arkadaşlık ediyorduk. Bir gün Halil'ür Rahman evkafını teftiş etmeye cür' et edip halka suret-i Hakk'dan görünerek birçok yerleri o narır şekilde vurgunculuk fikrine düştü. O gece rüyasına bir ihtiyar qirer. Boyu gayet uzun olup elinde sopası ve dilinde "ya Kahhar" zikriyle gelip paşanın peş tahtası bir buyrultusunu alır ve elindeki sopa ile paşayı döve döve "Niçin benim evkafıma el koymak istiyorsun?" derken paşa can havliyle uykudan uyanıp evkafı yoklamaktan vaz geçer. Sabahleyin rüyayı bana ve imamına anlatıp tabir ettirince "Hayrolsun sultanım, oranın dervişlerine sadaka ve kurbanlar gönderip ruhu için hatimler indirtin." dedim. Paşa da öyle yapıp eşiğine yüz sürerek her şeyden temizlendi. İşte Urfa böyle bir yerdir. Halkı İbrahim Halil gibi sevimli, müslüman ve takva sahibi insanlardır." diyen Evliya'mıza göre;

*Urfalı 342 yıl önce bu manevi lutfu nail olmuşsa bu günkü kadar mali güce ve varlığa malik değildi şüphesiz.

*Yüce Allah, "Birbirinize merhamet edin ki biz de size rahmet edelim." der.

*"Mallarınızla canlarınız Allah'ındır."

ÇAVİ TARLASI

ADNAN MISIR

Çavi Tarlası, Şanlıurfa ili Siverek ilçesi, Nisibin/Azık lı köyünden 500 metre uzakta, Hassek köyünün 4,5 km. doğusunda yer alır. Erken kalkolitik M.Ö. 5000-3000 Halaf Çağı o- Kuzeay Mezopotamya kültürüne aittir. Çavi tarlası, Fırat'a dökülen bir derenin doğu kenarında yer almaktadır. Bu arkeolojik bölge 140x120 metre büyüklüğünde olup 3,5 metre kalınlığında Halaf Devri'ne ait tabakaları göstermektedir.

Atatürk Barajı suları altında kalacak olan bu yerleşme alanının kaçak kazılar neticesinde daha fazla tahribatını önlemek amacıyla yaptığımız 1983 ve 1984 yılları kazı sezonunda 10x10 metrelik yedi açma yapılmıştır. En üst üç tabakada yerleşme planları tesbit edilmiştir. Geri kalan 2 ara toprak üstündeki yerleşme tabakası sadece sondajlar yardımıyla bulunmuştur. Bu yerleşme tabakası Erken Kalkolitik Halaf kültürüne aittir. Bütün bu tabakalarda Halaf kül türü için tipik olan yuvarlak bina tas temelleri, bazen karesel ön yapılar ile bulunmuştur. Ayrıca çok iyi işlenmiş, renkli Halaf zamanına ait çanak çömlek parçaları çıkarılmıştır.

Kazılarda, 20 bina kalıntısına rastlanmıştır. Bu binalar arasında 13 büyük tolos adıyla tanınan yuvarlak yapılar bulunmaktadır. Bundan başka üç karesel bina ve dört küçük yuvarlak yapı geri kalan yapı planını teşkil etmektedir. Küçük yuvarlak yapılar erzak yeri olarak kullanılmıştır. Yerleşme yerinin içinde ve dışında ocak ve fırınlara rastlanmıştır. Kazı bölgesinde bazıları tahrip olunmuş olan 13 mezar bulunmuştur.

En üstte bulunan tabakalarda çeşitli yapı katları görülmektedir. Bazı tabakalar, aynı yapı tekniği ile ve aynı malzeme ile, bazalt taşlar ile üzerine çamur duvarlar kullanılmak suretiyle, inşa edilmiştir. Diğer tabakaların yapı malzemesi Fırat çakılından ve kerpiç duvardandır. Kerpiç boyutları 8x17x28 cm, aynı zamanda tolos(yuvarlak) odaların çapları 2,5 x 5,5 metre arasında oynamaktadır. Bunun yanında çapları 4 metre olan odalar çoğunluktadır. Duvar kalınlıkları 0,7 ile 0,5 metre arasındadır. Tolos odaların iç kısmının doğu tarafında ocaklar bulunmaktadır.

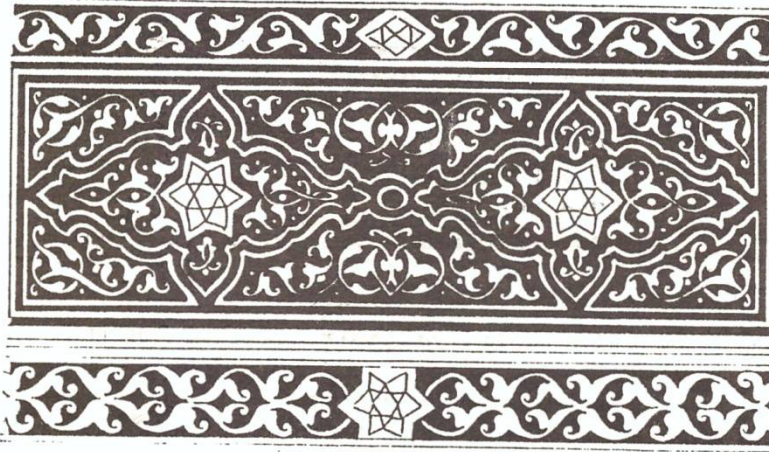
Tolosların karesel ön planı envanterinden dolayı silo olarak tanımlanabilir. Bunu çömlek, çanak ve işlenmiş taşlar göstermektedir.

Bulunan 18 mezardan ikisi ayrıcalık gösterir. Diğerleri çocuk mezarları olup tarla sürümleri nedeniyle tahrip edilmiştir. İskeletler genelde sağ tarafa yatırılmış olup "Hoker", dizler çene altına çekilmiş durumdadır.

Bu kazılar neticesinde toplam olarak 145 adet müzelik eser müzeye kaldırılmış ve halen müzede teşhir edilmektedir.

Burada bulunan eserler siyah ve değişik renkli ve per dahlı çanak ve çömlekler ile taştan yapılmış işlenmiş aletler, boncuklar ve çeşitli kemik aletler vardır. Ayrıca pişmiş topraktan figür ve idolar ile damga mühürler de bulunmuştur.

Cavi Tarlası, Halaf Çağı yerleşmesi çok sayıda bulunan çakmak taşından yapılmış çapalan ve evcilleştirilmiş hayvan kemikleri (inek, koyun, keçi, domuz) nedeni ile bir tarımsal ve hayvansal yerleşme merkezidir. Silolar, ocaklar ve fırınlar dışında çanak ve çömlek yapımında kullanılan bir fırın da görülmüştür. Mezar sayılarının az oluşu mezarların yerleşme dışında olduğunu göstermektedir.

URFA BİLMECELERİ

Cevri cevahir tarlasında
Ne çiçeği
Nar çiçeği
İçinde bi serçe var
Seklim narinç çiçeği.....Arı

Dam üstünde yağlı küllünce.....Ay

Bi küçük mezer
Dünyı gezer.....Ayakkabı

Avratların dizinde
Alem onun içinde.....Ayna

Dam üstünde otırmış
Dumanı gözünden kaçırmış.....Hoca

Anası Leyla Hatın
Babası Büklim Hoca
Oğlı gulbette gezer
Kızı Sultan bazarda.....Bağ

Halbır hezze
Gayet tezze
Yas kurıgaz
Duzsız çürimez.....Bal

Dağa gider seslenir
Eve gelir yaslanır.....Palta

Dağdan gelir ehtene
Dastan gelir ehtene
İsallah seni tuttene
Darağacında sıhtene.....Bit

Kabıõı var
İçi yoh
Dayım kötek yir
Suçı yoh.....Davul

Benim bi kışım var enginden
Heber alır beqinden
Ecen bu kuş ne kısıdır
Tene yir qöbeqinden.....Değirmen

Dastandır demirdendir
Yidiõı hamırdandır
Bütün dünyi doyırır
Gendi doymaz nedendir.....Değirmen

Kendilde var mumda yoh
Mendilde var çulda yoh.....Dil

Altı daş
Üsti talas
Bı nedir bilin
On ayah üç baş.....Döğen

Gözzelde kırımızı nar
Çirkinde ekla zarar.....Dudak

Kara tavuh karnı yarış.....Ekmek ocaõı

Dört ayahlı iki kulahlı.....Ekmek tahtası

Kel kitabı
Keser sapı
Bı ayaõı var
Beş çiçeõı.....El

Elimde kitli mezer
Dünya elemi qezer.....El feneri

GAP SEMPOZYUMUNDAN

Zengin tarih ve kültür mirasına sahip Şanlıurfa'lı Yusuf Nabî, çağının olaylarını, idarî ve sosyal nizamın aksayan taraflarını eserlerinde mütefekkir mizacına ve devrin şiir anlayışına uygun bir ifade ile işlemiştir. Bu didaktik, sade ve akıcı söyleyişle edebiyatımızda *Nabî Mektebi* diye isimlendirilen edebî ekolün doğmasına sebep olmuştur. Şiirlerinin histen çok fikre dayalı olması bilhassa Şeyh Galip ve İzzet Molla tarafından tenkid edilmişse de onun sosyal problemleri eserlerinde ifade ettiği kudreti, devletin ve cemiyetin nizamını bozan olayların daha sonraki yıllarda da devam etmesi, Nabî'nin tesirinin, şöhretinin yayılmasına ve devam etmesine sebep olmuştur.

Konuşmamı Ziya Paşa'nın Nabî için söylediği şu mısralarla bitirmek istiyorum :

San'at ile eylemiştir ol pîr
Asrındaki hal-i mülkü tasvîr
Zulm-ı vüzerâyı söylemiştir
Hâl-i fukarayı söylemiştir

Dr. Şeyma GÜNGÖR

GAP projesinin Şanlıurfa'ya getireceği ekonomik gelişme ve büyük nüfus patlamasına hazırlık olarak (sanki en önemli hazırlık buymuş gibi) kentin eski mimari dokusunu ortadan kaldırarak betonlaşmayla başlanmıştır ve bu olumsuz hazırlık halen hızla sürdürülmektedir. Sit alanı olarak koruma kararı bulunmasına ve bir takım geçici yapılanma şartları getirilmiş olmasına rağmen Şanlıurfa hızla betonlaşmakta, eski mimari doku günden güne erimektedir.

Cihat KÜRKÇÜOĞLU

Güneydoğu Anadolu'muzun en büyük tarihi merkezi durumunda olan Peygamberler ülkesi Şanlıurfa'mız ve çevresi ile yetiştirdiği değerler hakkında Cumhuriyetimiz dönemindeki yayınlar, bu bölgenin önemi yanında maalesef hiç de çok değildir.

Halbuki tarih öncesi devirlerden günümüze kadar çok değerli eserlerle dolu olan bu bölge, yüzyıllar boyu çevresinin kültür merkezliği ile de temayüz etmiştir.

Hammer ÜLKER

